

רעיון בפרשה

נתנאל אוירבך

פרשת ויקרא: הקרבת קורבנות בזמן הזה

מדוע חסידי חב"ד נהגו לצאת מירושלים בערב פסח? ומדוע הרב אהרון רוקח, האדמו"ר מבעלז, ביקש לעבור מירושלים לתל-אביב?

בתפילת מוסף של המועדים, אנו מבקשים לעלות לירושלים ולהקריב את הקרבנות במקדש:

וְהִבֵּיאֵנוּ לְצִיּוֹן עִירְךָ בְּרַחֲמֶיךָ, וְלִירוּשָׁלַיִם בְּיַת מִקְדָּשְׁךָ בְּשִׂמְחַת עוֹלָם, וְשָׁם נַעֲשֶׂה לְפָנֶיךָ אֶת קִרְבָּנוֹת חוֹבוֹתֵינוּ תְּמִידִים כְּסִדְרָם וּמוֹסָפִים כְּהִלְכָתָם.

האמנם נוכל להקריב קורבנות במקום המקדש בזמן הזה?

בפרשת השבוע אנו מתחילים את ספר הקורבנות הכולל הן את קורבנות היחיד והן את קורבנות הציבור, ופוסקי ההלכה בדורות הקודמים התלבטו בשאלה האם אפשר להקריב קורבנות במקום המקדש בזמן הזה? העדות הראשונה לכך הובאה אצל הרב אשתורי הפרחי,¹ שרבי יחיאל מפריז מבעלי התוספות רצה לעלות לירושלים כדי להקריב קורבנות במקום המקדש.

הבסיס ההלכתי לאפשרות זו להקריב קורבנות במקום המקדש גם כשאנו בנוי, נעוץ בדברי רבי יהושע² שסבר שקדושת המקדש, אותה קידש שלמה בעת שבנה את בית המקדש הראשון, לא בטלה גם לאחר חורבן בית המקדש: 'קדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא'.

לפיכך, משום שקדושת מקום המקדש עדיין קיימת, ניתן להקריב קורבנות במקום המקדש גם כשאינן בניין בנוי.

דין זה של רבי יהושע נפסק להלכה ברמב"ם:

מקריבין הקורבנות כולן אע"פ שאין שם בית בנוי... שהקדושה ראשונה קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבוא.³

כראיה לדבריו מצטט הרמב"ם⁴ את הפסוק "וְהִשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם"⁵, עליו דרשו חז"ל שלמרות שהמקום שמם מכל-מקום יש בו קדושה: "קדושתן אף כשהן שוממין".⁶

לאור זאת, כתבו הפוסקים⁷ שאם השלטון ייתן לנו רשות להקריב קורבנות במקום המקדש, נוכל להקריב שם קורבנות ציבור. ואכן, בשנת תרכ"ב יצא לאור ספרו של הרב צבי הירש קלישר 'דרישת ציון' בו הוא הציע לחדש בזמן הזה את הקרבת הקורבנות במקום המקדש, לאור פסיקת הרמב"ם שמקריבים קורבנות גם ללא בית מקדש בנוי.⁸ ספרו של הרב קלישר עורר פולמוס גדול בין פוסקי ההלכה בדור ההוא, שטענו לקשיים מסוימים במימוש ההצעה, קשיים אותם נסקור בקצרה.

¹ כפתור ופרח (פרק ו ד"ה אחר שהענין). כ"כ: כפות תמרים (סוכה לד ע"ב ד"ה של מעשר); מנחת חינוך (מצווה צה).
² מגילה (י ע"א).

³ רמב"ם (הלי בית הבחירה פ"ו הט"ו).

⁴ רמב"ם (הלי בית הבחירה פ"ו הט"ז).

⁵ ויקרא (כו, לא).

⁶ מגילה (פ"ג מ"ג).

⁷ כסף משנה (הלי בית הבחירה פ"ו הט"ז); מנחת חינוך (מצווה צה).

⁸ דרישת ציון (מאמר שלישי חלק ראשון אות ב).

רעיון בפרשה

נתנאל אוירבך

הקשיים

הרב אשתורי הפרחי¹ מתאר שמרוב טרדותיו הוא שכח לשאול את רבי יחיאל מפריז כיצד הוא העלה על דעתו להקריב קורבנות במקום המקדש, הלא אנחנו טמאים? אך הוא עצמו מיד ענה שאפשר להקריב קורבנות ציבור בטומאה משום שדחוייה הטומאה בציבור.⁹ לאור דבריו כתב הרב צבי הירש קלישר,¹⁰ שבמקרה וכל הציבור טמאים, טומאה הותרה בציבור ומותר להקריב קורבנות ציבור בטומאה.

אמנם הרב אשתורי הפרחי תירץ את הקושיה מטומאה, אבל הקשה קושיה נוספת אותה לא תירץ, כיצד נוכל להקריב קורבנות במקום המקדש ללא כהן מיוחס? הפוסקים שדנו בהצעתו של הרב קלישר, הביאו קושיה זו וטענו כלפיה שהיא קושיה חזקה, כלשונו של רבי עקיבא איגר: "ולנגדנו הר קשה בעניין הכהונה".¹¹ הרב משה סופר¹² התייחס לקושיה זו וטען שאין צורך שהכהן המקריב יהיה כהן מיוחס אלא אפשר לסמוך על חזקתו לכהונה כדי להקריב קורבנות בזמן הזה, וכמו שכתב החזון איש¹³ שבזמן בו אין כל כהן מיוחס אז אפשר להקריב ע"י כהן מוחזק בלבד. טענה נוספת העלו הפוסקים כנגד הצעתו של הרב קלישר, שצריך שהכהן המקריב יהיה לבוש בבגדי כהונה, וכיום אין לנו תכלת שצריכה להיות באבנטו של כהן הדיוט.¹⁴ אך על כך טען הרב קלישר, שאין התכלת מעכבת את האבנט, כשם שאין התכלת מעכבת את הלבן בציצית.

טענה נוספת העלו הפוסקים, הלא כדי להקריב קורבנות ציבור יש צורך באיסוף מחצית השקל מכל עם ישראל, דבר שקשה ליישום בזמן הזה, כלשון הרב יעקב עמדין: "ורחוק מאד שהיה סיפוק בידו לקבץ שקלים מכל שבטי ישראל פזורי הגולה".¹⁵ על כך ענה הרב שמעון סופר,¹⁶ שמדובר על קושי טכני עליו אפשר לגשר באמצעות הדואר, שכל אחד מישראל בכל מקום בו הוא נמצא יישלח את מחצית השקל לקורבנות הציבור באמצעות הדואר.

הקרב קורבן פסח

כפי שראינו, על ההצעה להקריב קורבנות בזמן הזה במקום המקדש הועלו טענות שונות והסברים שונים מקומיים. אולם, הרב משה סופר¹⁷ העלה הצעה מעניינת הפותרת את מרבית הקשיים שהועלו. לדבריו, רבי יחיאל מפריז לא רצה להקריב קורבנות ציבור אלא רצונו היה להקריב קורבן פסח, שכן מקריבים קורבן פסח גם כאשר כל ישראל טמאים,¹⁸ ואין צורך בשקלי הציבור כי כל משפחה מביאה קורבן מכספה.

לאור הצעה זו המצמצמת את האפשרות להקרב קורבנות בזמן הזה רק לקורבן פסח, ניתן ליישב טענה נוספת שהועלתה כנגד ההצעה להקרב קורבנות בזמן הזה. הרב יעקב עטלינגר¹⁹ טען שלא ניתן להקריב קורבנות בזמן הזה משום שאמנם קדושת מקום המקדש קיימת, אך הקב"ה אינו מעוניין שנקריב קורבנות בעת החורבן והם אינם ילריח ניחוח'. טענתו מבוססת על הפסוק ממנו לומדים שקדושת המקדש קיימת בזמן הזה גם כאשר חרב הבית: "וְהַשְׁמֹתִי אֶת מִקְדָּשֵׁיכֶם וְלֹא אֶרְיֵחַ בְּרִיחַ נִחְחֶכֶם".⁵ אמנם מחציו הראשון למדו חז"ל שאע"פ שהמקום שומם יש בו קדושה, אך מחציו השני מבואר שהקב"ה אינו מעוניין בהקרב קורבנות במקום המקדש, וְלֹא אֶרְיֵחַ בְּרִיחַ נִחְחֶכֶם. התשובה

⁹ רמב"ם (הלי ביאת המקדש פי"ד הי"י הי"ב; ה"ט"ז).

¹⁰ דרישת ציון (מאמר שלישי חלק ראשון אות ג).

¹¹ בתוך: דרישת ציון (מאמר קדישין אות א).

¹² שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רלו). כ"כ: בדרישת ציון (מאמר שלישי חלק ראשון אות ד).

¹³ חזון איש (אבהע"ז סימן ב ס"ק ז).

¹⁴ ראו: רבי עקיבא איגר (בתוך: דרישת ציון (מאמר קדישין אות א); שו"ת שאילת דוד (קונטרס דרישת ציון וירושלים מאמר ג); הרב צבי

פסח פראנק (מקדש מלך, פרק ח).

¹⁵ שו"ת שאילת יעבץ (ח"א סימן פט).

¹⁶ שו"ת התעוררות תשובה (מהדורה חדשה, ח"א-ח"ב סימן רפ).

¹⁷ שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רלו). כ"כ: שו"ת שאילת יעבץ (ח"א סימן פט); מהר"צ חיות (כל ספרי מוהר"ץ חיות ח"ב קו"א עבודת המקדש

פרק ב); כלי חמדה (פרשת שמיני אות ג).

¹⁸ רמב"ם (הלי קורבן פסח פי"ז הי"א; הלי ביאת מקדש פי"ד ה"ט"ז).

¹⁹ שו"ת בנין ציון (סימן א). ראו גם: חזון איש (מנחות סימן ל ס"ק ה).

רעיון בפרשה

נתנאל אוירבך

לטענתו היא, שאמנם חיסרון זה קיים בכל הקורבנות בהם נאמר 'לריח ניחוח', אבל בקורבן פסח בו לא נאמרה לשון זו, אין כל מניעה להקריב במקום המקדש בזמן הזה.²⁰

ואכן, מצאנו עדויות שונות על הקרבת קורבן פסח לאחר חורבן המקדש,²¹ כפי המתואר במשנה²² שרבן גמליאל אמר לטבי עבדו לצלות עבורו קורבן פסח, וביאר הרש"ש²³ שהיה זה לאחר חורבן המקדש, שכן סבר רבן גמליאל שמקריבים קורבן פסח בזמן הזה משום שקדושת המקדש קיימת גם בהעדר המקדש.²⁴ נמצא א"כ, שאין כל מניעה הלכתית להקריב קורבן פסח בזמן הזה במקום המזבח על הר הבית. הרב שמעון סופר²⁵ כתב שזו הסיבה שהעולים לארץ ישראל התיישבו בצפת ולא בירושלים, משום שאין כל מניעה הלכתית להקריב קורבן פסח בירושלים ולכן כדי לא להתחייב בהקרבתו הם התגוררו בצפת.

הבעיה היחידה שנוטרת היא, שבאותם הימים בהם דנו הפוסקים בסוגיה זו, השלטון במקום המקדש היה בידי זרים ויש צורך לבקש רשות להקריב שם קורבן פסח, בקשה שהם יסרבו לה, כפי שכתב הרב משה סופר שמושל ירושלים "הוא קפדן גדול כי הוא אמר לבל יקרב שם מי שאינו מאמונת ישמעאל כי שם נבנה בית עבודה שלהם".²⁶

לאחר שנים, בשנת תרפ"ה, שלח הרב שמעון סופר,²⁷ נכדו של הרב משה סופר, מכתב לרב חיים זוננפלד שהתגורר בירושלים, וכתב שאולי הגיעה השעה לבקש רשות מהשלטון להקריב קורבן פסח כי הוא שמע שהשלטון אוהב את היהודים. הרב זוננפלד ענה לו,²⁸ שההיפך הוא הנכון והשמועה ששמע אינה נכונה כלל, ו"מקום מקדשינו שועלים הלכו בו ונמצא כולו ביד הערבים" והשמועות על רצונם של היהודים להקריב קורבן פסח מעוררת אצלם זעם.

בימינו שחזר השלטון היהודי להר הבית נראה שהבעיה של סירוב השלטון אינה קיימת, ולכן מי שנמצא בערב פסח בירושלים מתחייב להקריב קורבן פסח. ואכן יש פוסקים שחששו להימצא בערב פסח בירושלים, כדוגמת הרב אהרון רוקח האדמו"ר מבעלז שביקש לעבור דירה מירושלים לתל-אביב כדי לא לשהות בערב פסח בירושלים.²⁹ גם הרב מנחם מנדל שניאורסון³⁰ הורה לחסידי חב"ד לאחר מלחמת ששת הימים לצאת מירושלים בערב פסח כדי לא להתחייב בהקרבת קורבן פסח. ואכן, החסידים מילאו את בקשת רבם ויצאו מן העיר.

לאחר כמה שנים, בשנת תשל"ה, חזר בו הרב שניאורסון וטען שהשתנה המצב לרעה והשלטון אינו מעוניין לאפשר ליהודים להקריב קורבן פסח במקום המקדש, ולכן אין צורך לצאת בערב פסח מירושלים כי אין כל אפשרות להקרבת קורבן פסח.³¹

הרב אליעזר יהודה ולדינברג³² הציע לבוא בערב פסח לכותל המערבי ולומר פסוקי קורבן פסח ותפילות לבניין המקדש, כפי שעשה כן הרב אברהם יצחק קוק שהיה "הולך אל הכותל המערבי לומר שם סדר הקרבת קורבן פסח כמנהג ירושלים, ולמרות טרדות ערב החג המרובות, היה מאריך בתפילתו וקשתה עליו הפרידה משריד בית מקדשנו".³³

²⁰ כ"כ הנצי"ב בשו"ת משיב דבר (ח"ב סימן נו); העמק דבר (ויקרא לו, לא; במדבר ט, א; דברים טז, ג); מרומי שדה (נזיר לב ע"ב; זבחים ט ע"ב; נדה ו ע"ב). בביאור הדבר, ראו: עמק ברכה (הגדה סימן ב, עמוד עז-עח).

²¹ ראו עוד: מהר"צ חיות (כל ספרי מוהר"ץ חיות, ח"ב קו"א עבודת המקדש פרק ג; שו"ת מהר"ץ חיות, ח"א סימן ב אות ה).

²² פסחים (פ"ז מ"ב).

²³ רש"ש (פסחים עד ע"א ד"ה במשנה). ראו גם: רשב"ץ (הגדה של פסח).

²⁴ שו"ת שאילת יעבץ (ח"א סימן פט).

²⁵ שו"ת התעוררות תשובה (ח"ב סימן פט). אך השו"ת שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רלד); דרשות חתם סופר (ח"ב דרוש לזי אב תקפ"ט לפ"ק, של ע"ב).

²⁶ שו"ת חתם סופר (יו"ד סימן רלו).

²⁷ שו"ת התעוררות תשובה (הוצאה חדשה ח"א-ח"ב סימן רפ, עקבי סופר אות ו).

²⁸ מובא בשו"ת התעוררות תשובה (מהדורה חדשה ח"א-ח"ב סימן רפ, עקבי סופר אות ו); שו"ת תורת חיים (זוננפלד, סימן קי).

²⁹ הרב הקדוש מבעלזא (עמוד עה). ראו גם: שו"ת התעוררות תשובה (מהדורה חדשה ח"א-ח"ב סימן רפ, עקבי סופר אות ו).

³⁰ ליקוטי שיחות (ח"ב עמוד 221-220, שיחת אחרון של פסח תשכ"ח); חידושים וביאורים ב"ש"ס ובדברי הרמב"ם (ח"א), נספחים סימן ט, עמוד שמו-שמוט). ראו גם: הרב יוסף שלום אלישיב (הערות למסכת פסחים צב ע"א ד"ה אע"פ), ומה שהעיר מועדים וזמנים (ח"ג סימן רלט הערה א).

³¹ ראו עוד: הרב משה פיינשטיין (בתוך: מקראי קודש, הררי, ליל הסדר עמוד 616).

³² שו"ת ציץ אליעזר (חלק יב סימן מז).

³³ מועדי הראי"ה (מהדורה ישנה עמוד שג; מהדורה חדשה עמוד 287).